

Interreg

Az Európai Unió
társfinanszírozásával

IPA Magyarország - Szerbia

ARCCHAD

Mi lesz veled Homokhátság? A klímaváltozás környezeti és társadalmi hatása a Homokhátság területén

Szalai Ádám
ELTE-KRTK RKI Regionális Kutatások
Intézete

2025. NOVEMBER 13.
IV. REL EXPO
JAKABSZÁLLÁS

Bevezetés- kutatási előzmények

Europ. Countrys. · 1 · 2017 · p. 29-50
DOI: 10.1515/euco-2017-0003

European Countryside

MENDELU

HOMOKHÁTSÁG – A SEMI-ARID REGION FACING WITH COMPLEX PROBLEMS IN THE CARPATHIAN BASIN

András Donát Kovács, Edit Hoyk, Jenő Zsolt Farkas¹

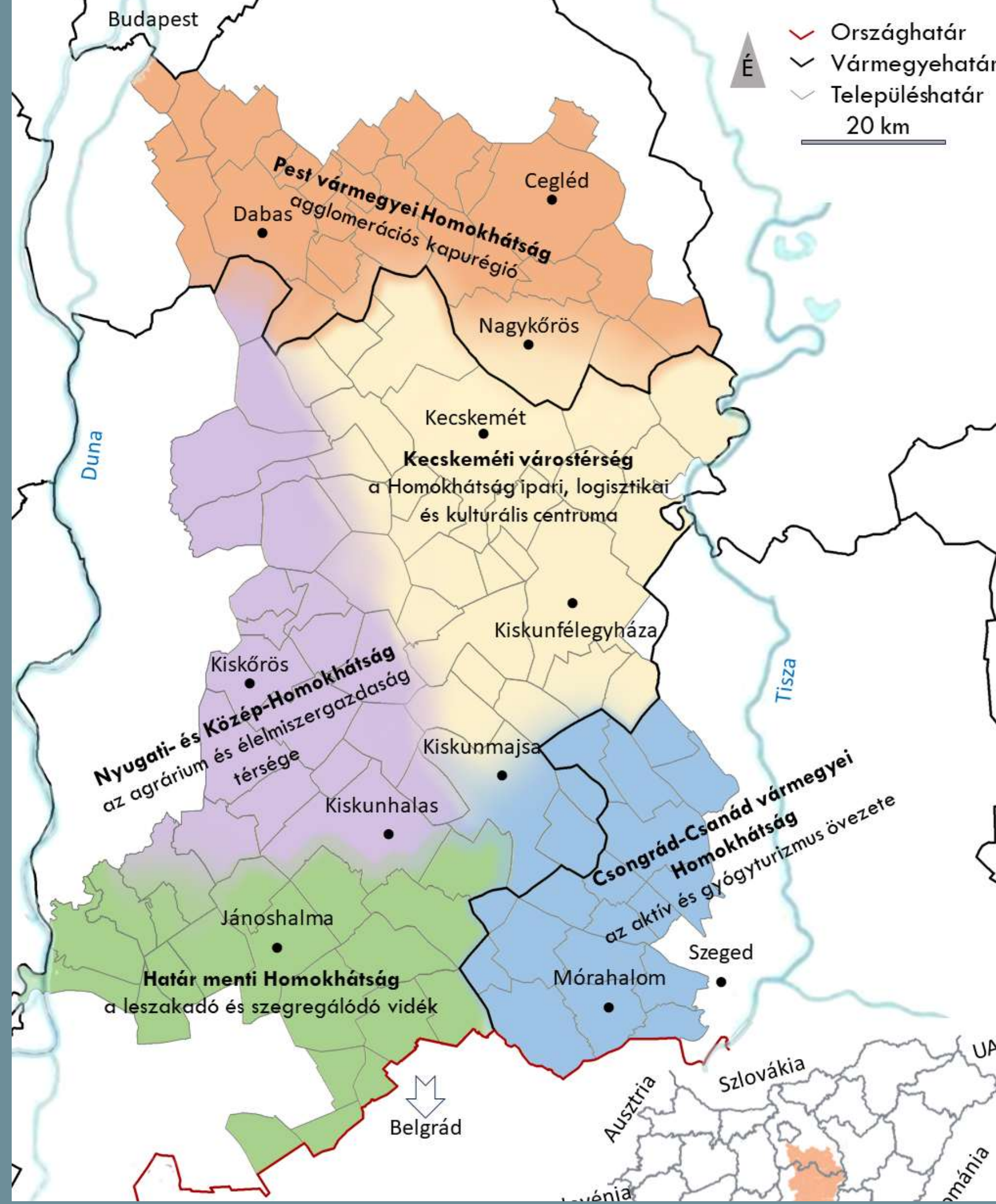

REL

EXPO'25

KONFERENCIA A
RÖVID ELLÁTÁSI LÁNC
SZEREPLŐINEK

KONFERENCIA A RÖVID ELLÁTÁSI LÁNC SZEREPLŐINEK

A térségről....

Problémák:

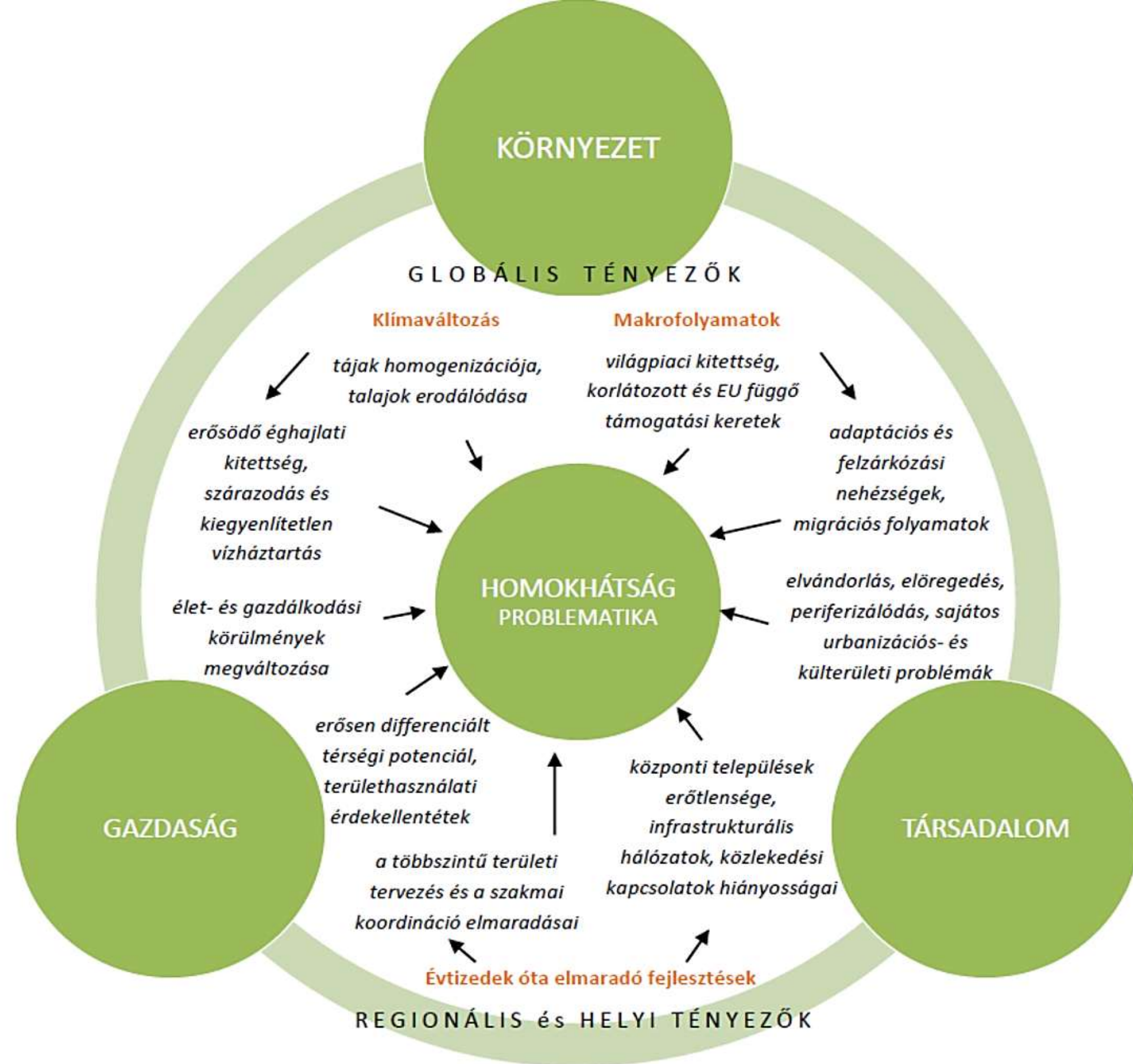
- vízügyi?
- Klimatikus?
- Mezőgazdasági?
- Területfejlesztési?
 - Külterületi?
- Társadalmi?

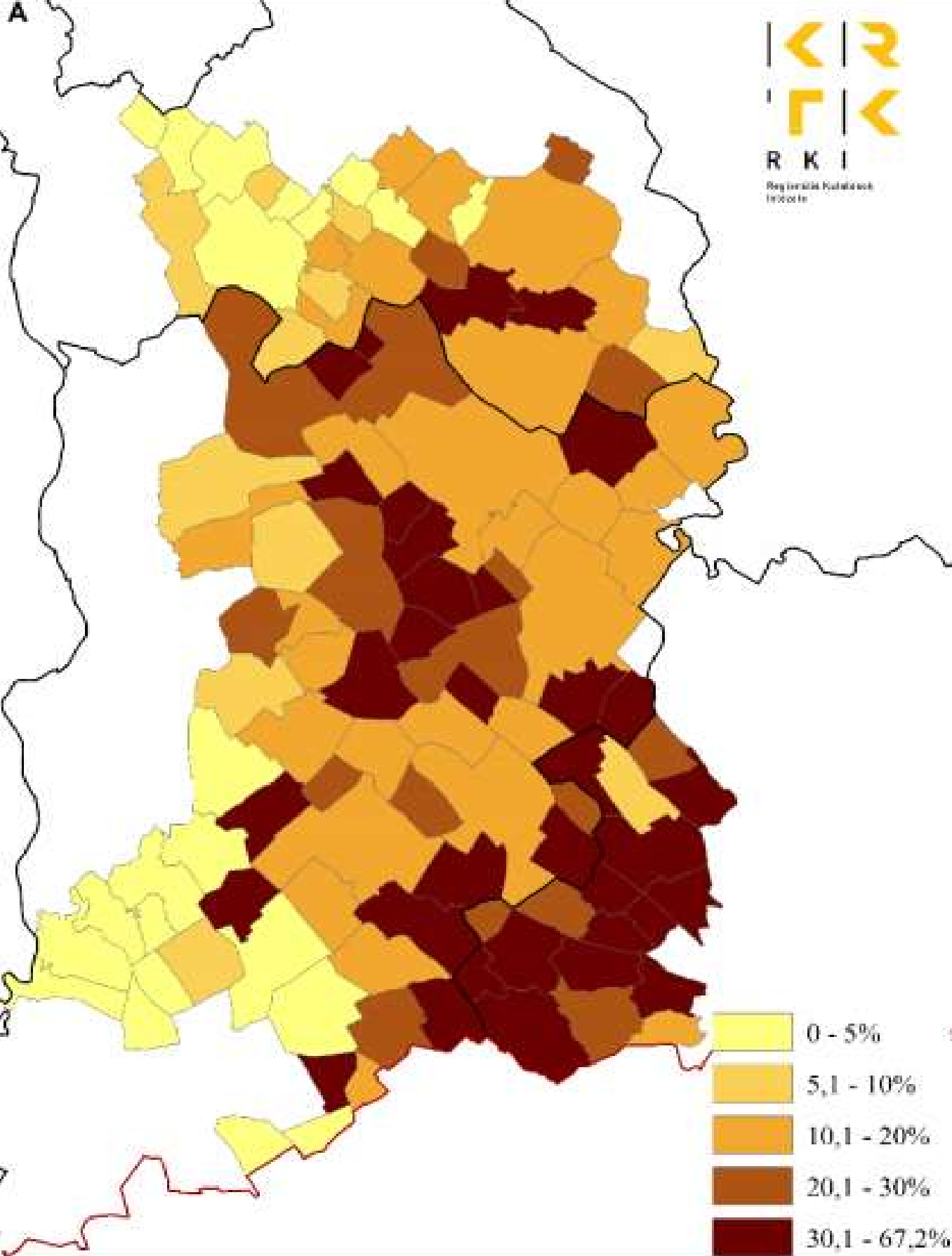

REL

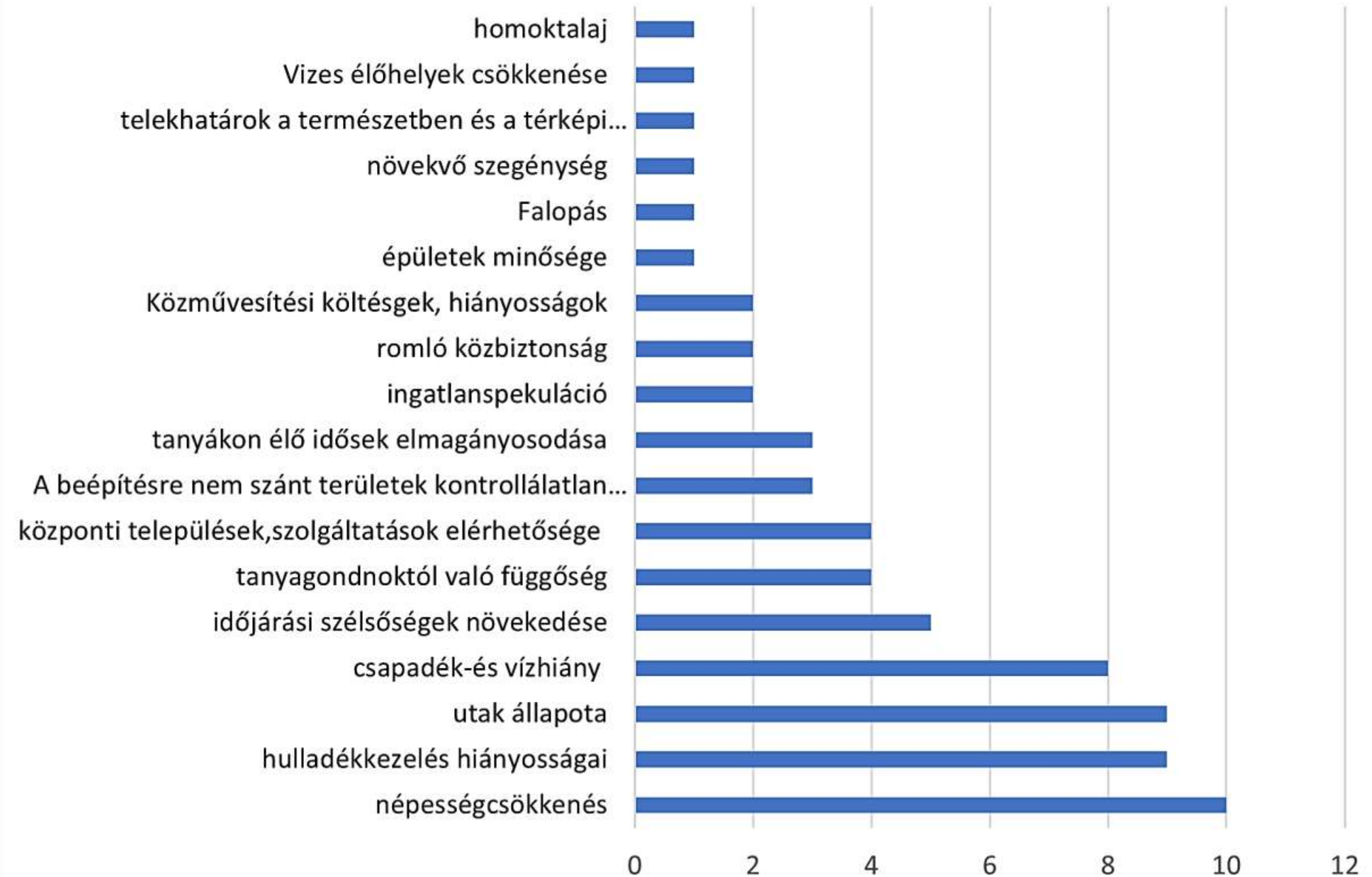
EXPO'25

KONFERENCIA A
RÖVID ELLÁTÁSI LÁNC
SZEREPLŐINEK

Külterületi problémák

REL

EXPO'25

KONFERENCIA A
RÖVID ELLÁTÁSI LÁNC
SZEREPLŐINEK

A forrásvezérelt területpolitika és vidékfejlesztés veszélyei a Homokhátságon

Korlátozott önkormányzati autonómia: Az állandósult forráshiány következtében az önkormányzatoknak nincs valódi ráhatása a fejlesztésekre. Ráadásul az állami centralizációs törekvések miatt az egyes területi szinteken egyre kevesebb jogkörökkel zajlik a tervezés.
Inkonzisztens területpolitika: A centralizált (gazdaság)fejlesztési politika által támogatott projektek nem minden esetben igazodnak a térségi és helyi igényekhez és prioritásokhoz. Ez a különböző szintű szakpolitikák összehangolatlanságához és irreleváns programokhoz vezethet, amelyek nem képesek reflektálni a területi kihívásokra.
Fragmentált fejlesztés, elaprózott projektek: A projekt alapú finanszírozás hézagos területfejlesztéshez vezethet, ahol a projektek egymástól függetlenül vannak megvalósítva. Megfelelő koordináció hiányában a projektek szinergiái nem érvényesülnek.
Jövőorientált fejlesztési szemlélet hiánya: A gyors projekt-eredményekre való összpontosítás a hosszú távú tervezés mellőzéséhez vezethet.
Gazdasági sérülékenység: A központi támogatásoktól való függés miatt gazdasági sérülékenység alakulhat ki, különösen akkor, ha ezek a támogatások hirtelen csökkennek vagy megszűnnek.
Közösségi részvételen alapuló tervezés hiánya: A területfejlesztési jogszabályok előírják a partnerségi tervek készítését és azok megvalósulásának dokumentálását, ugyanakkor az egyeztetések elsősorban az önkormányzatok, a vármegyék és a kormányzat és háttérintézményei között zajlanak, sok esetben a lakosság és a vállalkozások érdemi részvétele nélkül.
Infrastruktúra-központúság: A projekt alapú finanszírozás gyakran priorizálja a fizikai infrastruktúra projekteket, más legalább ilyen fontos vidékfejlesztési szempontok, mint a humán tőke fejlesztése, szociális szolgáltatások és a helyi gazdasági diverzifikáció felett.
Bürokrácia: A projekt alapú finanszírozás igénylése és kezelése jelentős adminisztratív többletfeladatokat vonhat maga után. Ez, az eleve korlátozott kapacitású közösségek számára komoly kihívást jelenthet.
Korrupció és átláthatóság hiánya: A nagy mennyiségű uniós pénz kezelése és elosztása korrupciós veszélyeket hordozhat magában, különösen akkor, ha a folyamatok nem megfelelően átláthatók és ellenőrizhetők.
Függőség és fenntarthatóság: Ha a vidéki területek túlzottan függenek a külső finanszírozástól, az fenntarthatatlansághoz vezethet. Amikor a projektfinanszírozás megszűnik, a közösségek nehezen tudják megtartani a projektek által elért előrehaladást.
Megkésettség: Bár a fejlesztési programok többnyire próbálják követni a társadalmi igényeket, a tervezési folyamatok lassúsága miatt, a források egy része már nem aktuális vagy már nem felel meg az új igényeknek.

Forgatókönyvek

A halogatás ára

1. Természeti környezet degradációja → nyílt homokfelszínek → szélerózió → romló levegőminőség. Invazív növények terjedése, vizes élőhelyek ellehetetlenülése.
2. Kiszámíthatatlan mezőgazdaság → pénzügyi veszteségek, támogatásoktól való függőség további növekedése → csökkenő gazdatársadalom
 1. Öntözési kényszer, extrém időjárási események, kórokozók terjedése → Versenyképtelenség
 2. Negatív hatások → digitalizációs törekvések → növekvő költségek, energia és víz igény.
3. Térség híd szerepe tovább nő az infrastruktúra fejlesztése miatt → többlet környezeti terhelés
 1. Településüzemeltetési kihívások fokozódnak a klímaváltozás által

↳ Homokhátság válságövezet → további lakosságvesztés

Gyors cselekvés

1. Területhasználat átalakulása → több „természetesen kialakított” gyepes terület és a vízvisszatartást szolgáló terület kialakítása (a városokban is!) → racionálisabb tájhasználat → javuló természeti környezet és életminőség, levegőminőség
2. Vízgazdálkodás → a belvizek megtartása, a szürkevizek hasznosítása, átgondolt vízpótlás, új termelési módszerek → alacsonyabb vízigény mellett kisebb, de stabilabb termés hozam
3. Diverzifikált gazdálkodási rendszer → új agrár mintaprogramok, földhöz jutás segítése → élőhelyek és sajátos tájkarakter, tanyák védelme
4. Háztáji gazdaságok, legeltetés → pozitív ökológiai hozadékkal járna, növelné a biodiverzitást, lelassítaná az invazív növényfajok terjedését
5. Melléktermékek és hulladékok hatékony hasznosítása → helyben lévő energiatermelés

↳ Klímareziliens alföldi nagytérség értékes kultúrtájakkal és élhető településekkel

Mit lehetne(kellene) tenni?

Tájhasználat újragondolása:

1. Erdős sztyepp élőhelyek helyreállítási lehetőségei
2. A táj adottságainak és a száraz éghajlatnak megfelelő gyeperdő mozaik kialakítása
3. Táj többfunkciós használata: agrárerdészeti rendszerek (silvopasture)

Forrás: Cornell University's College of Agriculture and Life Sciences, agroerdészeti (silvopasture) hasznosítás <https://smallfarms.cornell.edu/2018/06/six-key-principles-for-a-successful-silvopasture/>

REL

EXPO'25

KONFERENCIA A
RÖVID ELLÁTÁSI LÁNC
SZEREPLŐINEK

Mit lehetne(kellene) tenni?

4. Fajgazdag gyepvegetáció kialakítása napelemparkokban

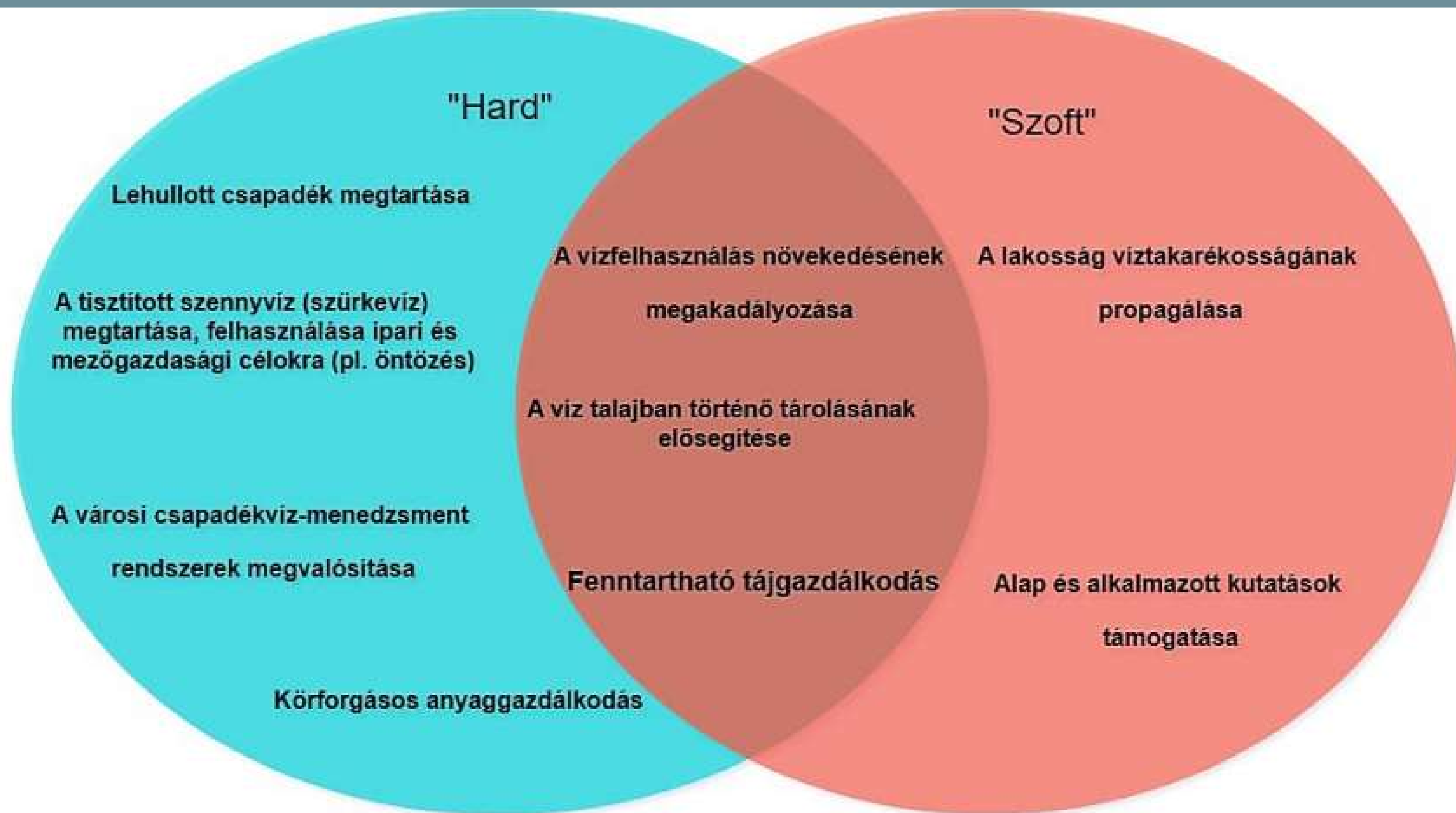
Forrás: MTA-SZTE Alkalmazott Ökológia Kutatócsoport, „ecovoltaics”. <https://applied-ecology-lab.hu/kutatasaink/>

REL

EXPO'25

KONFERENCIA A
RÖVID ELLÁTÁSI LÁNC
SZEREPLŐINEK

REL

EXPO'25

KONFERENCIA A
RÖVID ELLÁTÁSI LÁNC
SZEREPLŐINEK

Mit teszünk mi ?

Tudományos Mecenatúra: Élelemháló térkép

Tudományos ismeretterjesztés és szemléletformálás: online és offline, eredmények társadalmasítása

A Homokhátság rezilienciájának növelése bioregionális tervezéssel

Interdiszciplináris OTKA kutatási projekt: térképezés, műhely-és terepmunkák 5 mintaterületen.

Szakpolitikai tanácsadás

Területi tervezési folyamatok egyeztetése, döntés előkészítése, helyi akciók támogatása, fejlesztési dokumentumok előállítása, más kutatási projektekkel kapcsolódási pontok keresése

REL

EXPO'25

KONFERENCIA A
RÖVID ELLÁTÁSI LÁNC
SZEREPLŐINEK

ÉlelemHáló

ÉlelemHáló

A térkép célja, hogy segítse az élelem-önrendelkezés iránt érdeklődőket abban, hogy megtalálják a közelükben elérhető

14 526 megtekintés

október 15. napon tették közzé

MEGOSZTÁS

Talajtól a tányérig

Pékség

Gazdaság

Komposzt

Termelői / biopiac

Szőlészet, borászat

Étterem

Webbolt

Kezdeményezés, kapcsolódás, mozgalom

Kertbarát körök

Egyesület

Ökofalu

Szövetség/Szövetkezet

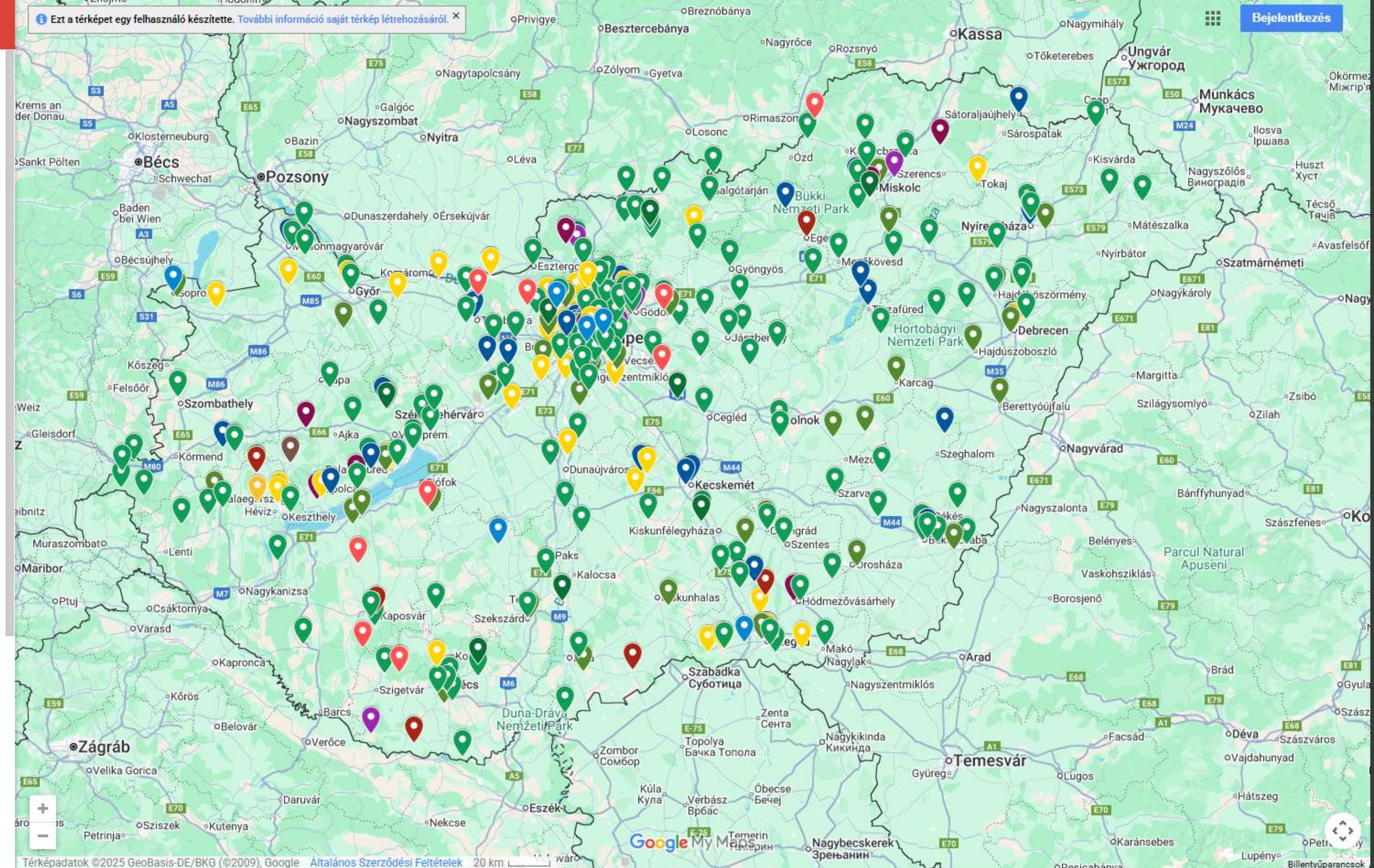
Alapítvány

Informális közösség

Egyéb

Minősítő szervezet

Önellátás

Projektzáró esemény

Helyszín: Budapesti Corvinus Egyetem, Faculty Club (1093 Fővám tér 8.)

Időpont: 2025. november 21. péntek

Program

10:00-11:00 Projekt összefoglaló előadás

Storymap bemutatása

Alternatíva-építés a magyar élelmiszer-rendszerben

Q&A

11:00 - 12:00 Filmvetítés

Kisléptékű gazdaságok ökológiai átállása a Homokhátságon

Fenntartható tájhasználati megoldások a Homokhátságon

12:00-13:00 Szendvicsebéd

13:00-14:30 Alternatíva-építés a magyar élelmiszer-rendszerben: Fókuszban a

Homokhátság

Panelbeszélgetés és workshop meghívott hozzászólókkal

14:30-15:15 Zárás

2025.11.21.

kapcsolata a permakultúrában

rendelkezés hazai erősítéséért

HÁLÓ születéséről

s magyarországi történetéről!

REL

EXPO'25

KONFERENCIA A
RÖVID ELLÁTÁSI LÁNC
SZEREPLŐINEK

Szalai Ádám

szalai.adam@krtk.elte.hu

<https://www.researchgate.net/profile/Adam-Szalai>

<https://m2.mtmt.hu> MTMT:Szalai Ádám (Társadalomföldrajz)

Ádám Szalai <https://www.linkedin.com/in/szalai-%C3%AId%C3%AIm-b82b729a/>

Az élelem-önrendelkezés támogatása a Homokhátságon
(<https://www.facebook.com/elelemonrendelkezeshomokhatsag/>)

REL

EXPO'25

KONFERENCIA A
RÖVID ELLÁTÁSI LÁNC
SZEREPLŐINEK

Köszönöm szépen a
figyelmet!